

KOERSBIJEENKOMST OMGEVINGSVISIE PROVINCIE UTRECHT 12 december 2017

Opbrengst per vraag over de thematrends

Dit verslag is een weergave van wat is genoteerd op de verslagleggingsplaten aan de tafelgesprekken over de verschillende thematrends. Centraal stonden de volgende vijf vragen:

1. Impact op provinciaal grondgebied. Speelt deze thematrend overal of alleen in specifieke delen van de provincie?
2. Waar zitten de raakvlakken en samenhang van de andere (thema)trends? Waar kunnen trends elkaar versterken en waar werken ze elkaar tegen?
3. Welke innovaties hebben een positieve invloed op dit trendthema?
4. Stel je leeft in 2050. Wat had je dan achteraf willen meegeven aan bestuurders/beslissers over dit trendthema?
5. Welke maatschappelijke opgaven (provincie als geheel en/of regionaal) komen voort uit dit trendthema?

1. Impact op provinciaal grondgebied. Speelt deze thematrend overal of alleen in specifieke delen van de provincie?

Samenvatting gebiedspecifieke trends:

Veel trends spelen op het gehele provinciale grondgebied, zoals klimaatverandering.

Een aantal trends speelt in het stedelijk gebied, de gebieden rondom de stad en/of het landelijk gebied, is gekoppeld aan functies of is gekoppeld aan de ondergrond:

- Hittestress en wateroverlast: vooral in stedelijk gebied
- Vraag naar energie: vooral uit stedelijk gebied, energieopwekking: vooral buiten stedelijk gebied
- Recreatie: vooral in stedelijk gebied en de gebieden rondom de stad
- Toerisme: vooral in (aantrekkelijk historisch) stedelijk gebied (steden, dorpen en kernen)
- Maatschappelijke tweedeling: speelt op gebiedsniveau overal, grote verschillen in wijken met armen/lager opgeleiden/uitvallers en wijken met meer rijken/hoger opgeleiden/meedoeners
- Wonen als alternatief voor vrijkomende agrarische bebouwing/leegstand: aan westzijde van Utrecht is dit veelal een alternatief, aan de oostzijde veel minder (Gelderse Vallei).
- Mobiliteit: speelt overal, gebiedsspecifiek zijn de toenemende pendelstromen doordat mensen buiten de stad (gaan) wonen en in de stad werken, voor de Utrechtse Heuvelrug het Natuurnetwerk Nederland in relatie tot mobiliteit van en naar de omliggende kernen, en voor het westelijk deel van Utrecht de openheid behouden in relatie tot bereikbaarheid en energietransitie
- Biodiversiteit: grote verschillen stedelijk gebied versus agrarisch gebied, en ook natuurgebieden
- Intensieve veehouderij: komt vooral voor in Gelderse Vallei
- Luchtkwaliteit en geluid: bij verkeersnetwerk
- Bodemdaling: vooral in veenweidegebied

Klimaatverandering en bodem-, water- en luchtkwaliteit en geluid:

- De gevolgen voor klimaatverandering spelen in principe op het gehele provinciaal grondgebied.
- In stedelijk gebied speelt vooral de problematiek van hittestress en wateroverlast. Een voorbeeld waar dit speelt is Veenendaal; het is compact gebouwd.
- Bodemdaling is verbonden met het veenweidegebied, vooral in het westelijk deel van de provincie en het gebied bij de Eempolder.
- De problematiek van luchtkwaliteit en geluid is sterk gekoppeld aan het verkeersnetwerk.
- Verzilting van rivieren door stijgende zeespiegel speelt niet direct in de provincie Utrecht. Wel kunnen maatregelen om dit tegengaan gevolgen hebben voor de provincie Utrecht, bijvoorbeeld omdat minder rivierwater beschikbaar komt voor andere functies.

Natuur, landschap en biodiversiteit:

Utrecht is op te delen in drie verschillende gebieden:

- Stedelijk gebied: hier vindt vaak toename van biodiversiteit plaats.
- Agrarisch gebied: hier vindt sterke afname van biodiversiteit plaats.
- Natuurgebied: hier vindt soms toename en soms afname van biodiversiteit plaats.

Demografie:

De trend speelt in principe overal in de provincie Utrecht, alleen over waar het aantal eenpersoonshuishoudens toeneemt is discussie. Ook in kleinere gemeenten is de trend dat het aantal eenpersoonshuishoudens toeneemt naar de toekomst toe. De vraag is of de eenpersoonshuishoudens in de stad wel zo sterk toenemen, omdat het wonen in de stad duur is en alleen maar betaalbaar als je met meer mensen in een huis woont, alhoewel dat niet betekent dat je meteen samen één huishouden vormt. Verder wordt opgemerkt dat de groei hiervan ook sterk afhangt van het aanbod en zelfs van de definitie van eenpersoonshuishouden.

Een ander punt is dat er wijken aan te wijzen zijn waar zich meer de armen en de uitvallers bevinden en wijken waar meer de rijkere meedoeners te vinden zijn. Op gebiedsniveau speelt overal die tweedeling.

De tweedeling is ook duidelijk gekoppeld aan hoger en lager opgeleid zijn van mensen. Dat heeft allerlei gevolgen die deels ook met de inrichting van de omgeving te maken hebben.

Gezondheid en leefstijlen:

Deze trend speelt overal in de provincie Utrecht.

Wonen en werken:

Speelt in gehele provincie.

Landbouw:

Gebiedspecifiek:

- Bodemdaling: veenweidegebied
- Intensieve veehouderij: vooral in Gelderse Vallei
- Wonen als alternatief voor leegstand: aan westzijde van Utrecht is dit veelal een alternatief, aan de oostzijde veel minder (Gelderse Vallei).

Cultuur, erfgoed, toerisme en recreatie:

Recreant/toerist trekt zich niets aan van provinciegrenzen. Maak van de grens een stippellijn. Maar als je toch een gebied moet aanmerken waar de meeste impact van de recreant en toerist is, dan zijn het de binnensteden en de gebieden rondom de steden.

De toerist zoekt historie: binnensteden en kernen van dorpen

De trends raken het gehele gebied en spelen overal, afhankelijk van de activiteit. Maar de drukte in en om de stad is groter dan in het overige buitengebied

Kwaliteit/kwantiteit behouden!

Mobiliteit:

Speelt overal: door de huidige mobiliteitsgroei in het huidige mobiliteitssysteem lopen alle vormen van mobiliteit vast.

Stad: uitdaging is dat veel mensen buiten de stad (gaan) wonen en wel werken in de stad waardoor grote pendelstromen ontstaan.

Oost: uitdaging Utrechtse Heuvelrug is natuurnetwerk versus bereikbaarheid/mobiliteit omliggende kernen (genoemde oplossing: 3d planning, bijvoorbeeld ondertunneling, discussie: erg autogericht gedacht).

West: uitdaging is openheid behouden en energietransitie versus bereikbaarheid.

Energie:

Energie speelt overal binnen de provincie Utrecht. Grofweg komt de vraag naar energie uit de stad, terwijl het platteland (bv. windenergie) moet voorzien in de opwekking van de energie.

2. Waar zitten de raakvlakken en samenhang van de andere (thema)trends? Waar kunnen trends elkaar versterken en waar werken ze elkaar tegen?

Samenvatting raakvlakken en samenhang (thema)trends

Alle thematrends zijn aan elkaar te koppelen, sommige raakvlakken zijn wel veel sterker dan andere.

Klimaatverandering en bodem-, water- en luchtkwaliteit en geluid:

- Klimaatverandering heeft bijna met alle andere trends een relatie, denk aan energietransitie, landbouw etc.
- Demografie: daardoor intensiever gebruik van bodem, water en lucht.
- Wonen/werken:
 - verdichte stad. Invloed op luchtkwaliteit, hittestress etc.
 - wat betekent "plaats-tijd onafhankelijk werken"?
 - omvormen kantoren naar huizen, dit gebeurt niet altijd op de goede plek om gezondheidsdoelen.

- Het belang van luchtkwaliteit en geluid komen in de toekomst meer samen. Nu meer focus op luchtkwaliteit. Echter de luchtkwaliteit verbetert (trend), geluidsoverlast blijft bestaan. Het belang van de problematiek van geluidsoverlast wordt hiermee in de toekomst groter.

Natuur, landschap en biodiversiteit:

Er zijn veel relaties te benoemen. Met een "+" of "-" is aangegeven of deze positief, dan wel negatief uitpakken op deze trend.

N.B. Er zit een verschil in natuur en natuurbeleving. Echte natuur is voor de liefhebber. Natuurbeleving is voor velen de beleving van natuur en landschap samen en gaat vaak over algemene zaken en niet over bijzondere natuurelementen.

- **Klimaatverandering:**
Dit leidt tot andere soortensamenstelling: soorten verdwijnen, anderen verschijnen.
+ Er komt meer water, dit geeft meer kansen voor waterecosystemen en er komen meer kansen voor deltanatuur.
- Anderzijds verdwijnen ook biotopen.
- **Landbouw:**
+ Biedt kansen voor natuur mits een systeemverandering plaatsvindt. De verandering moet afgedwongen worden, het helpt als een afnemer of overheid hier voorwaarden aan stelt.
- **Bodemdaling:**
+ Als landbouw niet meer kan, kan er meer ruimte komen voor natuur.
- **Bodem, water, lucht:**
- Afname van bodem-, water- en luchtkwaliteit leidt tot een afname van natuurkwaliteit.
+ Andersom geldt natuurlijk ook.
- **Cultuur en erfgoed, toerisme en recreatie:**
+ Beide thema's kunnen elkaar versterken.
- Hoge (recreatie-)druk leidt tot verlies van kwaliteit.
- **Energie:**
Ruimtegebruik voor (duurzame) energieopwekking geeft spanning met natuur en landschap
Windmolens en zonnepanelen geven druk op de huidige landschappelijke kwaliteit. Er zullen nieuwe landschappen ontstaan.
- **Gezondheid en leefstijlen:**
+ Mensen worden gezonder van natuur- en landschapsbeleving, en dit nodigt uit tot beweging.
- **Mobiliteit:**
- Ruimtebeslag
- Milieuvervuiling
+ Kans: natuurvriendelijk berm en sloot beheer
+ Goede landschappelijke inpassing; beplanting (vooral bomen) langs de weg waar dat wenselijk is.

Demografie:

Er zijn raakvlakken met verschillende trends:

- **Economie en stedelijke functies:** meer mensen, oudere mensen en meer eenpersoonshuishoudens heeft uiteraard invloed op de kwantitatieve woningbehoefte, maar ook op het type woningen dat gewenst is.
- **Mobiliteit:** duidelijke relatie. Meer oudere mensen met een andere mobiliteitsbehoefte is ook een link tussen deze trend en de trend groei van de mobiliteit.
- **Gezondheid en leefstijlen.** Meer ouderen betekent bijvoorbeeld meer gezondheidsproblematiek, die ook kan vragen om aanpassingen in de fysieke ruimte, waardoor mensen langer zelfredzaam blijven. De tweedeling is ook gekoppeld aan gezondheidsvraagstukken. Overgewicht neemt bijvoorbeeld meer toe onder laag opgeleiden dan onder hoog opgeleiden.
- **Natuur, biodiversiteit en landschap:** meer mensen vraagt om meer beleefbare natuur, waar mensen kunnen vinden wat ze daar meestal zoeken en dat is weg van de drukte: ruimte, frisse lucht en relatieve rust.
- **Klimaatverandering:** ouderen hebben meer last van hittestress.
- **Bodem-, water-, luchtkwaliteit en geluid:** een toename van de bevolking levert ook een toename van het gebruik van deze basiskwaliteiten en een toename van overlast van bv geluid. De mate

van overlast en beïnvloeding heeft sterk te maken met de manier waarop wij de basis van de leefomgeving gebruiken.

- Energie: meer mensen en meer eenpersoonshuishoudens betekent meestal ook meer energiegebruik.

Gezondheid en leefstijlen:

Heeft met alle trends te maken:

- Klimaatverandering: meer ouderen die meer last hebben van hittestress.
- Bodem-, water- en luchtkwaliteit en geluidbelasting **en licht!:** voor een gezonde leefstijl met meer bewegen en minder stress is het noodzakelijk dat de luchtkwaliteit aanzienlijk beter wordt en de geluidbelasting wordt verlaagd. Nu worden mensen in het bewegen beperkt (bv door astmatische klachten) en/of krijgen extra veel vieze lucht binnen bij inspanning. Mensen krijgen stress van een te hoge geluidbelasting en de gebieden die rust moeten garanderen staan onder druk. Het is wenselijk om gebouwen zo te ontwerpen dat we veel daglicht krijgen.
- Natuur, biodiversiteit en landschap: Groen heeft een positieve invloed op de gezondheid, ontspant en stimuleert bewegen.
- Demografie: mensen die minder mee doen, zijn minder gezond in het algemeen. Voor oudere mensen moet er veelal extra aandacht besteed worden aan de ruimtelijke inrichting, denk aan gladde trottoirs, bankjes etc., om te kunnen blijven bewegen.
- Economie en stedelijke functies: voor de gezondheid is het belangrijk dat de openbare ruimte uitnodigt tot bewegen en ontmoeten.
- Landbouw: de landbouw produceert gezond voedsel passend bij een gezonde leefstijl (fruit, groente, melkproducten). Landbouw bepaalt mede de aantrekkelijkheid van het buitengebied om te bewegen en te ontspannen. Met name de intensieve veehouderij kan een negatieve invloed op de gezondheid hebben, via fijnstof of secundair, uit ammoniak, gevormd fijnstof, geur, zoönosen etc. Ook bestrijdingsmiddelen in de fruitteelt kunnen een negatieve invloed hebben.
- Cultuur, erfgoed, toerisme en recreatie: recreatie kan beweging en ontspanning met zich mee brengen afhankelijk van de vorm van recreatie.
- Mobiliteit: toename van fiets- en OV-verplaatsingen is positief voor het tegengaan van obesitas als ze verplaatsingen met de auto vervangen. Een toename van het autoverkeer en het OV verhoogt nu vrijwel altijd de geluidbelasting voor een groep inwoners, die daar negatieve effecten van ondervindt. Ook de luchtkwaliteit wordt in veel gevallen nog negatief beïnvloed door de uitlaatmissies, maar ook bijvoorbeeld door emissies van slijtage van banden en remmen.
- Energie: mensen kunnen hinder ondervinden of juist genieten van nieuwe vormen van energieopwekking, afhankelijk van waar en hoe ze vorm gegeven zijn en hoe groot de impact op de beleving van de omgeving is.

Wonen en werken:

- Demografie:
 - 'segregatie' in de regio, verschil stad/land. Steeds meer mensen wonen in de steden.
 - Uittocht gezinnen naar rand van de stad. In randgemeenten eenzijdige bevolkingssamenstelling.
- Mobiliteit: Als gevolg van demografie. Steeds meer mobiliteit met als gevolg congestie, dat is een punt van zorg. Ook de verschuiving van maakindustrie naar kennisindustrie zorgt daarvoor. Oplossing: erger maken? Of de auto ook zien als werkplek (bv. zelfrijdende auto en tegelijkertijd mail checken)?
- Gezondheid en leefstijlen: De manier van werken en leven heeft invloed op het bovenstaande, bv. autobezit.
- Landbouw: Tweestrijd lokale/regionale behoefte versus productie voor elders. Draagvlak voor voorzieningen is belangrijk.
- Natuur, biodiversiteit en landschap: Gespannen verhouding, maar kan ook kans zijn: groen is ook aantrekkelijk vestigingsmilieu.
- Klimaatverandering: In eerste instantie grote bedreiging, maar het maakt dat we op een andere manier moeten gaan kijken naar de bouwopgave (bv. mogelijkheden wateropvang, stedelijke landbouw).

- Retail:
 - trend naar meer horeca, beleving en echt ambachtswerk
 - online-aankopen centraal distribueren, zodat er minder vervoersbewegingen in de stad nodig zijn
 - nieuwe economie leidt tot meer behoefte aan 'ontmoeting'.
- Cultuur, erfgoed, toerisme en recreatie: Aantrekkelijke centra.
- Klimaatverandering: door bevolkingsgroei en klimaatverandering komt er meer druk op zwemwater ('afkoeling'), terwijl de kwantiteit en kwaliteit daarvan onder druk staat.
- Demografie <-> Cultuur, erfgoed, toerisme en recreatie: Recreatie meer richten op ouderen, bv. combi met economie (bedrijfsbezoek als recreatie).
- Circulaire economie: afval is nieuwe grondstof. Relatie met landbouw.
- Energie: energieneutraal maken bestaande voorraad, levert veel werkgelegenheid.
- Bodem-, water- en luchtkwaliteit en geluid: Healthy Urban Living: bv. schoon rijden geeft 'boost' aan omgevingskwaliteit, net zoals het weren van de auto uit de stad.

Landbouw:

- Economie en stedelijke functies: o.a. stadslandbouw.
- Gezondheid en leefstijlen: geur, fijnstof, ziekten maar ook beleving en zorgboerderij.
- Mobiliteit: o.a. import voer.
- Energie: energieopwekking, maar in veenweidegebied ook uitstoot CO2.
- Cultuur, erfgoed, toerisme en recreatie: o.a. cultuurlandschap/landbouw als drager en recreatie.
- Natuur, biodiversiteit en landschap: verrommeling landschap, leegstand.
- Bodem-, water- en luchtkwaliteit: bodemdaling.
- Ook relatie schaarste aan grondstoffen en voedsel als trend.

Cultuur, erfgoed, toerisme en recreatie:

Bijna alle trends en ontwikkelingen hebben zowel een positieve als negatieve kant.

- Natuur, biodiversiteit en landschap: Voor exploitatie van monumenten etc. is het aan de ene kant lastig met de biodiversiteit, bv. vleermuizen. Aan de andere kant heb je met cultuurlandschap, bv Nieuwe Hollandse Waterlinie, een beter verhaal te vertellen (marketing).
- Demografie: vergrijzing, oudere mensen hebben meer geld te besteden; bevolkingsgroei; positief: meer mensen om exploitatie rond te krijgen, negatief: drukte.
- Klimaatverandering: negatief: bodemdaling in relatie tot archeologie en wateroverlast zorgen voor problemen behoud van waarden/archeologie.
- Energie: verduurzamen monumenten.
- Mobiliteit: negatief: meer druk op de wegen/waterwegen, minder rust; positief: grotere afstanden voor activiteiten/actieradius.

Mobiliteit:

- Toename gebruik auto en OV en zelfs elektrische fiets, betekent toename gebruik fossiele brandstoffen. Belangrijk daarom om relatie te leggen met energietransitie, bv. door aansluiting te zoeken met het warmtenetwerk.
- Alle vormen van modaliteiten raken overbelast; belangrijk om de oplossing meer integraal te gaan zoeken dan (alleen) in infrastructurele maatregelen. Zoek het niet in klassieke oplossingen.
- Stel in aanbestedingen ook meer eisen aan innovatieve oplossingen en energieneutraliteit en hou daar aan vast. Nu worden die 'eisen' wel gesteld, maar wanneer moeilijk, dan wordt toch vaak terug gegrepen op klassieke oplossingen.

Energie:

Energie speelt bij alle trends. Belangrijk om ook te beseffen dat windmolens iets tijdelijks zijn (pak weg zo'n 15 tot 20 jaar).

3. Welke innovaties hebben een positieve invloed op dit trendthema?

Samenvatting innovaties

Er zijn hoge verwachtingen over innovaties m.b.t. mobiliteit, waterzuivering, gezondheidszorg, energie en landbouw.

T.a.v. bodemdaling en geluidshinder zijn de verwachtingen over innovaties daarentegen laag.

T.a.v. de tweedeling van de maatschappij wordt verwacht dat de innovaties negatieve effecten kunnen hebben.

Verder zijn heel veel innovaties genoemd, zoals innovaties die uitnodigen tot bewegen, die invloed op de interesses van mensen hebben en kennis leveren (social media etc.), innovaties m.b.t. stadslandbouw en groen in de stad (vb. verticaal groente telen), de manier van werken, kenniseconomie en export van kennis, functiecombinaties, flexibele woonvormen, drones, robotisering, precisielandbouw, andere teelten en dieren, zelfrijdende voertuigen, internet of things, bezit versus delen, focus op diensten i.p.v. bezit, trustfunds voor cultuur, blockchain, virtual reality (o.a. virtueel landschap), zelfrijdende voertuigen, afwikkeling van meer verkeer op minder ruimte en betere aansluiting op verschillende modaliteitsstromen, 3D planning, energiebesparing, energiewinning uit wrijving en andere vormen van energieopwekking, beperking CO2 uitstoot via landbouw, etc.

Klimaatverandering en bodem-, water- en luchtkwaliteit en geluid:

- Toename van elektrisch vervoer betekent een verbetering van de luchtkwaliteit.
- In de landbouw liggen nog veel kansen om de CO2 uitstoot te beperken. Een voorbeeld is “de Kipster eieren”.
- Reken niet op revolutionaire technische innovaties om bodemdaling te beperken. De veenbodem moet gewoon nat zijn. Onderwaterdrainage bestaat nu al.
- Ook zijn er geen grote innovaties te verwachten om geluidshinder te beperken. Elektrisch rijden reduceert de geluidsproductie, maar geluidsproductie door banden zal blijven bestaan. Daarnaast wordt de geluidspereceptie steeds belangrijker: sommige mensen hebben onder de normen last, anderen niet. De GGD ziet steeds meer meldingen van overlast door laagfrequent geluid.

Natuur, landschap en biodiversiteit:

Digitale fotografie, sociale media (camera's in nestkasten e.d.) hebben invloed op interesse in wilde planten en dieren: er wordt veel gedeeld, er is steeds meer belangstelling voor kennis over planten en dieren.

Innovaties die leiden tot verbetering van de milieu en waterkwaliteit, bijvoorbeeld in de landbouw, mobiliteit, waterzuivering.

Demografie:

Veel innovaties in de gezondheidszorg zullen er voor zorgen dat we langer kunnen leven zonder beperkingen wat betreft zicht, gehoor en bewegen.

Innovaties kunnen een negatieve invloed hebben op de tweedeling. Veel ontwikkelingen gaan zo snel en zo kostbaar dat ze moeilijk bij te houden zijn, zeker als je niet rijk bent en hoger opgeleid bent etc. Veel mensen kunnen daarom niet meer mee doen.

Gezondheid en leefstijlen:

- Schone auto's kunnen deels de problemen verminderen, maar deels ook niet (geluidbelasting, emissies van slijtage banden en remmen).
- Verticaal groenten telen kan meer groen in de stad brengen en ook gezond voedsel dicht bij de meeste mensen brengen.
- Gebouwen die zo ontworpen zijn dat bewegen makkelijk en ook heel aantrekkelijk is, bv. een gebouw waarbij je op de hogere verdiepingen komt via een soort hellingbaan, ervaring/beleving als bergwandelen. Bouwkundigen zijn met dit soort ontwerpen bezig.
- Is niet echt een innovatie, want er bestaan nu ook al dit soort diensten, maar dan van een ander type: Het ontwikkelen van servicediensten aan huis voor mensen die zelf de digitale ontwikkeling niet meer bij kunnen benen, maar hier wel van afhankelijk zijn om gezonder te gaan leven, bv.

mensen die niet weten hoe ze hun aanvraag voor hulpmiddelen kunnen doen of niet snappen hoe apps werken.

Wonen en werken:

- Manier van 'werken' (bv. meer vanuit huis).
- Stadslandbouw.
- Bouwvelop moet anders bv. 'polderdaken op industrie, kantoren. In Singapore veel groen op daken.
- Van goederen-economie naar transactie-economie: deeleconomie zoals AirBnb en snappcar.
- De nieuwe economie is gebaseerd op kennis, Utrecht is daar sterk in.
- Slimme combinaties van functies, bv. recreatie-economie (bedrijfsbezoeken).
- Flexibiliteit, flexibele bouwvormen die het mogelijk maken om een gebouw geschikt te maken voor een andere functie indien het overbodig is geworden.
- Meer inzetten op export van de kennis i.p.v. de producten (bv. geen varkens exporteren, maar de know how over het fokken van varkens).
- Innovatie in mobiliteit, bv.:
 - Fietspaden met lopende banden?
 - Kabelbanen?
 - Drones?
- Woningmarkt: meer 1 persoonswoningen d.m.v. splitsing.

Landbouw:

- Drones
- Robotisering
- Datagebruik/toegankelijkheid: precisielandbouw
- Nieuwe teelten/andere dieren (o.a. nieuwe teelten voor energie)
- Virtueel landschap
- Ander gebruik veenweidegebied, bv. m.b.t. energietransitie.

Cultuur, erfgoed, toerisme en recreatie:

- Digitalisering
- Virtual reality
- Duurzaamheid: leasing, niet meer aanschaffen maar huren
- Andere vormen van mobiliteit
- Trustfunds voor cultuur
- Blockchain, weten waar iets vandaan komt: authentieke beleving/producten
- Deelplatforms/wederkerigheid: AirBNB: meehelpen in natuur bij buitenplaatsen, Platform Utrechtse buitenplaatsen. En gebruikers medeverantwoordelijk maken, o.a. via voor toegangsprijs, betaald parkeren en pannenkoekentax.

Mobiliteit:

Mobility as a Service, zelfrijdende voertuigen, Internet of things, bezit versus delen, focus op diensten i.p.v. bezit, doorontwikkeling van het nieuwe werken, ITS etc. kan leiden tot efficiënter en effectiever gebruik van het bestaande infrastructurele netwerk. O.a. afwikkeling meer verkeer op minder ruimte, betere aansluiting verschillende modaliteitsstromen en dus van invloed op vervoerskeuze, betere doorstroming, personal sharingsystems waardoor delen aantrekkelijker wordt. Uitdaging hierbij is wel dat het ook om gedragsverandering en voldoende kritische massa vraagt en dit vergt tijd. Tot die tijd waarschijnlijk toch nog nodig om te investeren in meer ruimte voor mobiliteit (reden: wet- en regelgeving, veiligheid). Vraag: wordt infrastructuur aangepast aan nieuwe technologische ontwikkelingen zoals zelfrijdende voertuigen of passen fabrikanten zich aan aan infrastructuur? Innovaties op energiegebied maken vervoer schoner en andersom kan mobiliteit ook energie opleveren.

Innovaties in planning:

- 3d planning. Niet meer infrastructuur in breedte uitbreiden maar in hoogte/diepte. Discussie: is nog steeds klassieke oplossing.

- (Binnen)stad Utrecht: capaciteitsvermindering door versmalling wegen, minder parkeerplekken, autovrije zones. Volkomen geaccepteerd door in- en omwoners en zelfs gewaardeerd. Vraag: kan capaciteitsvermindering leiden tot verbetering bereikbaarheid? Kun je leefstijl en mobiliteitsgebruik (binnen)stad Utrecht bijvoorbeeld toepassen op een gebied als bv. Utrechtse Heuvelrug?

Energie:

- “Nul op meter”: is een autonome ontwikkeling en geen innovatie.
- Zeewier, zie uitzending van [Tegenlicht op energiemissie](#). De traditionele grote spelers (van onder meer fossiele brandstoffen) moeten inzetten op innovatie.
- Wat mist is het inzetten op besparen van energie. Bewustwording bij mensen vergroten dat energietransitie noodzakelijk is. Weerstand verkleinen en acceptatie vergroten: financieel, sociaal, fysiek “compenseren” van het gebied. Energiecoöperaties van onderop (hangt samen met zelfvoorzienende regio).
- Behalve besparen ook inzetten op anders opwekken. Denk aan aardwarmte, geothermie.
- Gebouwen moeten verduurzamen. En van “nul op de meter” naar gebouwen die energie genereren. Zeker in 2050 moet dat mogelijk zijn. Techniek is niet het probleem, het rendabel maken (nu) wel. Dit vraagt (nu) om andere financiële constructies.
- Energie uit alles wat wrijving veroorzaakt: auto’s die over de weg rijden, treinen/trams over het spoor. In 2050 is het rendabel om daaruit energie te winnen.
- Komende 20 jaar moeten we wel verder met de huidige techniek om experimenten te ontwikkelen.
- Innovaties breder trekken dan alleen maar techniek. Andere manieren van financiering (bv. de appartementen uit Leusden) vallen ook onder innovatie.

4. Stel je leeft in 2050. Wat had je dan achteraf willen meegeven aan bestuurders/beslissers over dit trendthema?

Samenvatting adviezen aan bestuurders/beslissers

Kijk naar de langere termijn; laat je niet teveel leiden door de waan van de dag! Denk aan de toekomst. Ga meer voor lange termijnspanningen dan korte termijnresultaten!

Wees daadkrachtig! Durf keuzes te maken! Laat leiderschap zien!

Zet de mens/gebruiker centraal!

Investeer in kennis!

Hef belemmerende regelgeving op!

Zoek oplossingen niet meer in klassieke maatregelen!

Prioriteer!

Wees flexibel!

Denk vanuit kansen!

Denk integraal!

Wees bewust van de ondergrens!

Wees bewust dat trends soms langzaam gaan, en soms heel snel (bv. in de landbouw)!

Ga niet alleen voor eigenbelang, maar bekijk het grotere geheel! Kijk over je eigen belang heen!

Probeer los te denken van de bedrijfsvoering van vandaag: Hoe zou je de leefomgeving inrichten als je opnieuw begint, zonder last te hebben van al gedane investeringen en de regels van nu?

Neem kwaliteit bij elke afweging mee!

Doe het samen met inwoners, bedrijven e.d.! Ga samen met mensen (en niet over mensen heen) aan de slag, maar op een zeker moment moet toch top down besloten worden en knopen worden doorgesneden!

Denk breder dan de provincie: Randstad, nationaal, internationaal!

Omarm het ‘ja mits principe’ en houd daarbij rekening met de belastbaarheid van de omgeving!

Urgentie!

Gebruik serious game bij overleggen!

Er is te veel vertrouwen in onbewezen technieken!

Richt de omgeving multifunctioneel en goed geïntegreerd in!

Houd rekening met de ondergrond!

Wonen en werken:

- Denk aan de toekomst! Meer gaan voor de lange termijninspanning dan de korte termijnresultaten.
- Investeer in kennis
- Hef belemmerende regelgeving op
- Denk breder dan de provincie: Randstad, nationaal, internationaal
- Ga niet alleen voor eigenbelang, maar bekijk het grotere geheel.

Landbouw:

- Probeer los te denken van de bedrijfsvoering van vandaag. Hoe zou je het boerenbedrijf inrichten als je opnieuw begint, zonder last te hebben van al gedane investeringen en de regels van nu?
- Wees voorbereid dat trends in de landschap heel snel of zeer langzaam kunnen gaan, ze zijn veelal onvoorspelbaar, uit het verleden blijkt dat ze niet lineair zijn: flexibiliteit en durf nodig!
- Wat heeft de landbouw als belangrijkste grondgebruiker nodig?
- Locatieverplaatsingen op tijd oppakken
- Hou rekening met de ondergrond

Cultuur, erfgoed, toerisme en recreatie:

- Ja, mits omarmen = kwaliteit bij elke afweging, belastbaarheid van het gebied
- Waar ligt de ondergrens?
- Spanning tussen recreatie en natuur
- Denken vanuit kansen
- Met alle groepen: bewoners, recreanten etc. samen in overleg: Seriousgame
- Kwaliteit bij elke afweging!

Mobiliteit:

- Maak keuzes, durf 'nee' te zeggen, prioriteer. Invullen mengpanelen voor gebieden in omgevingsvisie.
- Zoek oplossing niet meer in klassieke maatregelen. Mobiliteitsoplossingen moeten in lange termijnvisie meer integraal worden opgepakt.
- Stel meer eisen in aanbestedingen aan innovatieve oplossingen en energieneutraliteit.
- Focus minder op modaliteiten en meer op mobiliteit. Denk minder in modaliteiten en meer in de mobiliteit van mensen. Auto en bus worden straks vervoersmiddelen die passen op een schaal van eenpersoons- tot meerpersoonsvervoer (1, 2, 4, 8, 20, 100, 200 persoonsvervoer) afhankelijk van de bestemming, de dienst die je kiest en het abonnement dat je bent aangegaan). Er is een systeembreuk nodig (discussie: op OV is ook nog wel een systeemsprong nodig).

Energie:

- Meer lef!
- Urgentie!
- Nu zitten we te veel vast in het fossiele tijdperk (letterlijk en figuurlijk).
- Te veel vertrouwen in onbewezen technieken.
- Kijk over je eigen belang heen.
- Samen met mensen (en niet over mensen heen) aan de slag gaan, maar op een zeker moment toch top down beslissen en knopen doorhakken.
- En als laatste werd aarzelend kernenergie toegevoegd aan dit rijtje.

5. Welke maatschappelijke opgaven (provincie als geheel en/of regionaal) komen voort uit dit trendthema?

Samenvatting maatschappelijke opgaven, voortkomend uit thematrends:

- Afremmen van de bodemdaling om negatieve gevolgen te beperken zoals CO2 uitstoot
- Verbeteren luchtkwaliteit en beperken geluidshinder (waaronder houtrook). Emissies van vervuilende stoffen terugbrengen
- Ruimtelijke adaptatie i.v.m. klimaatverandering (wateroverlast, hittestress etc.)
- Natuur en landbouw meer verweven
- Transitie van de landbouw
- Zoeken naar combinaties van natuur en landschap met energietransitie
- Een streekeigen en herkenbaar landschap
- Organiseren van samenleving, waarin mensen elkaar helpen en betrokken zijn bij elkaar en daarmee minder afhankelijk zijn van de overheid of marktpartijen, via meer gemengde wijken, de openbare ruimte als ontmoetingsplaats etc. Ontmoeten, samen actieve dingen doen, moet door de inrichting eenvoudiger worden. In de buurt in de stad, maar ook in het buitengebied.
- Bij keuze over woningbouw (wat, waar?) aandacht voor verdringing en segregatie
- De ruimte in de stad en daarbuiten zo inrichten dat mensen gemakkelijk gezonde keuzes kunnen maken (ook lager opgeleiden en de grote aantallen ouderen).
- Gezonde voeding goed en dichtbij beschikbaar stellen via stadslandbouw, buurttuinen, landbouw
- Aantrekkelijke loop- en fietsverbindingen waarmee voorzieningen makkelijk bereikbaar zijn in de stad/stedelijk gebied.
- Buiten de stad een netwerk voor de (snelle en heel snelle) fietsen realiseren, waarmee recreatievoorzieningen en natuur snel en goed bereikbaar zijn voor iedereen.
- Bij keuzes over economie uitgaan van complementariteit tussen de economische regio's
- Meer investeren in onderwijs: kennis ontwikkelen, klaarstomen voor nieuwe economie
- Keuze voor ander mobiliteitssysteem, gericht op het bereikbaar houden van de provincie Utrecht
- Flexibiliteit, maar ook richting geven, bv. onderscheid maken tussen ontwikkel-, stille- en transformatiegebieden.
- Slim combineren van functies
- Aandacht voor vitaliteit van kleinere kernen en krimpgebieden
- I.v.m. leegstand meer flexibiliteit in bestemmingen: soepeler, meer dan wonen.
- Integrale keuze intensieve versus extensieve recreatie/mobiliteit/economie etc.
- Grote pendelstromen van en naar de stad
- Op Utrechtse Heuvelrug Natuurnetwerk versus bereikbaarheid/mobiliteit omliggende kernen
- In westelijk deel Utrecht openheid behouden en energietransitie versus bereikbaarheid
- Energie besparen! Acceptatie en bewustwording van niet fossiele brandstof. Maatregelen nemen met grootste rendement: nu (waarschijnlijk) windmolens en zonnepanelen.
- Mooie combinaties maken, maatwerk. Kijken wat energie nodig heeft. Meer regie vanuit provincie op maatwerk m.b.t. windmolens. Nu zijn combinaties van "zonneakkers" en kippen al interessant.
- De regionale markt, regio die zelfvoorzienend is als tegenhanger van de globalisering. De verdien capaciteit (vooral nu boeren) moet interessant zijn. Inzetten op kortere ketens met meer kwaliteit.
- De opslag van energie wellicht ook regionaal.
- Opwekken van windenergie en zonne-energie zijn complementair aan elkaar. In de maanden dat het veel waait, schijnt de zon weinig. In de maanden dat de zon veel schijnt, is er minder wind.

Klimaatverandering en bodem-, water- en luchtkwaliteit en geluid:

- Afremmen van de bodemdaling om negatieve gevolgen te beperken zoals CO2 uitstoot.
- Verbeteren luchtkwaliteit en beperken geluidshinder. Houtrook wordt relatief steeds belangrijker bron voor (slechte) luchtkwaliteit, en verdient daarom aandacht.
- Ruimtelijke adaptatie i.v.m. klimaatverandering (wateroverlast, hittestress etc.).

Natuur, landschap en biodiversiteit:

- Natuur en landbouw meer verweven
- Transitie van de landbouw
- Emissies van vervuilende stoffen terugbrengen in lucht-water-bodem
- Zoeken naar combinaties van natuur en landschap met energietransitie
- Een streekeigen en herkenbaar landschap.

Demografie:

Veel eenpersoonshuishoudens, meer ouderen en grotere verschillen tussen bevolkingsgroepen vragen om een samenleving, waarin mensen elkaar helpen en betrokken zijn bij elkaar en daarmee minder afhankelijk zijn van de overheid of marktpartijen. Dit kan je bereiken door de realisatie van meer gemengde wijken, waarin de ene tijd heeft om op te passen om in ruil daarvoor de ander te vergezellen bij een ziekenhuisbezoek. In de openbare ruimte moeten plaatsen zijn waar mensen elkaar ontmoeten, bijvoorbeeld in de buurttuin, de beweeg-(voor ouderen) en speel(voor kinderen)tuin etc..

Gezondheid en leefstijlen:

De ruimte in de stad en daarbuiten moet zo ingericht worden dat mensen gemakkelijk gezonde keuzes kunnen maken. Ook lager opgeleiden en de grote aantallen ouderen. De mens die moet leven in zijn woonomgeving moet centraal gesteld worden.

- Gezonde voeding goed en dichtbij beschikbaar (stadslandbouw, buurttuinen, transitie van de landbouw ?).
- Aantrekkelijke loop- en fietsverbindingen waarmee voorzieningen makkelijk bereikbaar zijn in de stad/stedelijk gebied.
- Buiten de stad een netwerk voor de (snelle en heel snelle) fietsen, waarmee recreatievoorzieningen en natuur snel en goed bereikbaar zijn voor iedereen.
- Ontmoeten, samen actieve dingen doen, moet door de inrichting eenvoudiger worden. In de buurt in de stad, maar ook in het buitengebied.

Wonen en werken:

- Allereerst: SAMEN (provincie/rijk/gemeenten/stakeholders)
- Keuze over woningbouw: wat, waar? Daarbij aandacht voor verdringing en segregatie
- Keuze over economie: bv. REOS, gaat uit van complementariteit tussen de economische regio's
- Meer investeren in onderwijs: kennis ontwikkelen, klaarstomen voor nieuwe economie
- Keuze voor ander mobiliteitssysteem: hoe houden we het hier bereikbaar?
- Flexibiliteit maar ook richting geven, bv. onderscheid maken tussen ontwikkel-, stilte- en transformatiegebieden.
- Slim combineren van functies
- Aandacht voor vitaliteit van kleinere kernen en krimpgebieden

Landbouw:

- Gebiedsspecifiek: aanpak bodemdaling
- Denk integraal!
- Loslaten door provincie/meer over laten aan de gebieden
- Leegstand: meer flexibiliteit in bestemmingen: soepeler: meer dan wonen.

Cultuur, erfgoed, toerisme en recreatie:

- Bepalen van ondergrens en kwaliteit? Welke functies mogen? Wat is de belastbaarheid?
- Met serious game met elkaar in gesprek
- Strategie: Waar intensieve/extensieve recreatie/mobiliteit/economie etc.? Integraal.

Mobiliteit:

Overall: door de huidige mobiliteitsgroei in het huidige mobiliteitssysteem lopen alle vormen van mobiliteit vast.

Stad: uitdaging is dat veel mensen buiten stad (gaan) wonen en wel werken in de stad waardoor grote pendelstromen

Oost: uitdaging Utrechtse Heuvelrug is Natuurnetwerk versus bereikbaarheid/mobiliteit omliggende kernen (genoemde oplossing: 3d planning, bijvoorbeeld ondertunneling, discussie: erg autogericht gedacht)

West: uitdaging is openheid behouden en energietransitie versus bereikbaarheid

Energie:

- Energie besparen! Acceptatie en bewustwording van niet fossiele brandstof. Maatregelen nemen met grootste rendement: nu (waarschijnlijk) windmolens en zonnepanelen.
- Mooie combinaties maken, maatwerk. Kijken wat energie nodig heeft. Meer regie vanuit provincie op maatwerk m.b.t. windmolens. Nu zijn combinaties van “zonneakkers” en kippen al interessant.
- De regionale markt, regio die zelfvoorzienend is als tegenhanger van de globalisering. De verdien capaciteit (vooral nu boeren) moet interessant zijn. Inzetten op kortere ketens met meer kwaliteit.
- De opslag van energie wellicht ook regionaal.
- Opwekken van windenergie en zonne-energie zijn complementair aan elkaar. In de maanden dat het veel waait, schijnt de zon weinig. In de maanden dat de zon veel schijnt, is er minder wind.